

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
КАФЕДРА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТЕХНОГЕННО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

загальна обов'язкова
за освітньо-професійною програмою «Техногенно-екологічна безпека»
підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 18 «Виробництво та технології»
за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища»
мова навчання - українська

Рекомендовано кафедрою охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки
на 2023-2024 навчальний рік
[Протокол від 28 серпня 2023 року № 1](#)

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Охорона праці в галузі».

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну.

Силабус навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Техногенно-екологічна безпека» для підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 18 «Виробництво та технології» спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища».

Зазначеною освітньою програмою навчальну дисципліну «Охорона праці в галузі» віднесено до загальних обов'язкових компонентів освітнього процесу.

Навчальна дисципліна «Охорона праці в галузі» розкриває такі змістовні питання, як міжнародні норми в галузі охорони праці; законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі; основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП); травматизм та професійні захворювання в галузі; розслідування нещасних випадків; державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці; соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві; спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності; вимоги до засобів індивідуального захисту; основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах; актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях.

Інформація про науково-педагогічних працівників.

Загальна інформація	Шароватова Олена Павлівна, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат педагогічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 205. Телефон (робочий) – (057)707-34-57.
E-mail	sharovatova.elen@ukr.net
Наукові інтереси	Культура безпеки. Безпека та гігієна праці. Теорія та методика професійної освіти. Соціальна педагогіка та педагогіка безпеки.
Професійні здібності	Професійні знання, досягнення практичного змісту у сфері наукових інтересів, значний досвід викладацької діяльності.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	1. Yu.D. Dreval, V.V. Sychenko, О.П. Шароватова , T.V. Vilkhova Methodological aspects of regulatory support of labor. <i>Naukovy Visnyk NHU</i> . 2019. № 1. P. 104-109 (Scopus). 2. Древаль Ю.Д., Шароватова О.П. Сутність та особливості сучасного стану державного управління охороною праці. <i>Вісник національного університету цивільного захисту України</i> . Серія «Державне управління». Випуск 2 (13). Харків: ФОРМ Дуюнова Т.В., 2020. С. 473-483. 3. Cheberyachko S., Knysh I., Pustovoi D., Sharovatova O. Research of Operational Properties of Household Fabrics for Production of Protective Masks. <i>Materials Science Forum</i> . Vol. 1038. Problems of Emergency Situations. July 2021. DOI:10.4028/www.scientific.net/MSF.1038. 221-232 4. Горбенко В.С., Шароватова О.П. Соціальна відповідальність і мотивація працівників як фактори

	<p>ефективності в системі охорони праці. <i>Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту</i>: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2022. С. 342.</p> <p>5. Чеберячко С.І., Чеберячко Ю.І., Радчук Д.І., Дерюгін О.В., Клімов Д.Г., Шароватова О.П., Грідяєв В.В. Засоби індивідуального захисту органів дихання: інновації щодо зниження ризику професійних захворювань. <i>Комунальне господарство міст</i>: Науково-технічний збірник. Том 1. № 175. (2023): Серія: Технічні науки та архітектура. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2023. С. 221-228. DOI 10.33042/2522-1809-2023-1-175-221-228</p> <p>6. Шароватова О.П. Психічне здоров'я і психосоціальна підтримка на робочому місці у фокусі сучасної системи безпеки і сфери охорони праці. <i>Проблеми гарантування безпеки людини в умовах сучасних викликів</i>: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23-24 березня 2023 року. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2023. С. 173-176.</p> <p>7. Цимбал Б.М., Петрищев А.С., Шароватова О.П., Малько О.Д., Артем'єв С.Р., Богатов О.І. Удосконалення ризик-орієнтованого управління безпекою та гігієною праці. <i>Problems of Emergency Situations. Scientific Journal</i>. 2023, Вип. 37. С. 57-78. DOI: https://doi.org/10.52363/2524-0226-2023-37-5</p>
--	--

Час та місце проведення занять з дисципліни.

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/time-table/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру з 15.00 до 16.00 щопонеділка у кабінеті № 205, у т.ч. онлайн. У разі необхідності час додаткової консультації здобувача вищої освіти погоджується окремо.

Мета викладання навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» полягає у формуванні у майбутніх фахівців знань, умінь, навичок та компетентностей для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також усвідомлення нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці, зокрема у сфері техногенно-екологічної безпеки.

Опис навчальної дисципліни.

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	загальна обов'язкова	загальна обов'язкова
Рік підготовки	1-й	1-й

Семестр	2	2
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	4	4
- кількість модулів	2	2
- загальна кількість годин	120	120
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	16	10
- практичні заняття (годин)	16	2
- семінарські заняття (годин)	8	
- лабораторні заняття (годин)		
- курсовий проект (робота) (годин)		
- інші види занять (годин)		
- самостійна робота (годин)	80	108
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)		
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	екзамен	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни.

Навчальна дисципліна «Охорона праці в галузі» вивчається у 2 семестрі, коли здобувачі вищої освіти вже мають уявлення про важливість питань охорони праці у вимірі сфери професійної діяльності.

Передумовами успішного вивчення дисципліни є раніше вивчені «Стратегія сталого розвитку», «Технології захисту навколишнього середовища».

Результати навчання та компетентності з дисципліни.

Відповідно до освітньої програми «Техногенно-екологічна безпека» для підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 18 «Виробництво та технології» спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПРН
Оцінювати загрози фізичного, хімічного та біологічного забруднення біосфери та його впливу на довкілля і людину, вміти аналізувати зміни, що відбуваються в навколишньому середовищі під впливом природних і техногенних факторів.	ПР09
Знати основи культури безпеки, безпеки життєдіяльності, правила пожежної безпеки та охорони праці у галузі технологій захисту навколишнього середовища.	ПР20

Дисциплінарні результати навчання	абрєвіатура
Аналізувати суспільні явища й процеси на рівні, необхідному для професійної діяльності, знати нормативно-правові засади забезпечення охорони праці, питання нормативного регулювання забезпечення заходів у сфері охорони праці та техногенної безпеки об'єктів і територій.	ДРН1
Застосовувати отримані знання правових основ охорони праці у практичній діяльності.	ДРН2
Розробляти та використовувати відповідну документацію, зокрема з використанням сучасних інформаційних технологій.	ДРН3

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, ПК
Здійснення безпечної діяльності.	ЗК07
Здатність контролювати й оцінювати екологічні ризики впливу техногенних об'єктів і господарської діяльності на довкілля.	СК01
Здатність розробляти нові та використовувати відомі способи утилізації, знезараження та рециклінгу побутових і промислових відходів	СК04
Здатність демонструвати знання основ культури безпеки, безпеки життєдіяльності, пожежної безпеки та охорони праці у галузі технологій захисту навколишнього середовища.	СК09
Очікувані компетентності з дисципліни	абрєвіатура
Здатність застосовувати законодавчі та інші нормативно-правові акти з охорони праці та організувати контроль за додержанням передбачених ними вимог.	К1ОПГ
Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи із забезпечення безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасних випадків і професійних захворювань.	К2ОПГ
Здатність аналізувати ефективність діяльності служби охорони праці та особливості організації системи управління охороною праці підприємства (установи, організації).	К3ОПГ

Програма навчальної дисципліни.

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1. Охорона праці в галузі: нормотворчий та управлінський аспект.

Тема 1.1. Міжнародні норми в галузі охорони праці.

Соціальне партнерство (соціальний діалог) в охороні праці. Соціальне партнерство як принцип законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці. Соціальний діалог в Європейському Союзі. Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності. Визначення та основні принципи соціальної відповідальності. Міжнародні норми соціальної відповідальності. Стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність». Міжнародний стандарт ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності». Вимоги до забезпечення охорони праці в структурі соціальної відповідальності. Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці. Охорона праці - частина соціальної політики ЄС. Директиви ЄС з охорони праці. Рамкова директива 89/391/ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників». Трудові норми Міжнародної організації праці. Конвенції та Рекомендації МОП. Основні Конвенції МОП в галузі охорони праці. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці. Основні напрями співробітництва. Організація об'єднаних націй. Всесвітня організація охорони здоров'я. Міжнародна агенція з атомної енергії. Міжнародна організація праці. Європейський Союз. Співдружність незалежних держав.

Тема 1.2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі (техногенно-екологічної безпеки).

Законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі. Показник нормативно-правових актів з питань охорони праці. Галузеві програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Положення про організацію системи управління охороною праці в галузі.

Тема 1.3. Система управління охороною праці в організації.

Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП). Забезпечення функціонування та побудова СУОП в організації. Положення про СУОП, структура та зміст його розділів. Елементи системи управління охороною праці, міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007. Політика в галузі охорони праці. Планування. Впровадження і функціонування СУОП. Перевірки і коригувальні дії. Аналіз з боку керівництва. Приблизний розподіл функціональних обов'язків з охорони праці керівників, посадових осіб і фахівців підприємства галузі. Пріоритет функцій забезпечення безпеки. Ефективність функціональної структури СУОП. Планування заходів з охорони праці. Види планування та контролю стану охорони праці. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій. Облік і аналіз показників охорони праці. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій. Мета та основні параметри планів. Аналітична та оперативна частини Плану. Інтегровані системи менеджменту в галузі охорони праці. Основні складові інтегрованої системи менеджменту. Функціональні та організаційні особливості. Галузеві системи управління охороною праці. Мета та принципи функціонування. Організаційна та функціональна структури СУОПГ. Регіональні системи управління охороною праці: мета, принципи та основні функції. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Гендерні аспекти безпеки трудової діяльності.

Тема 1.4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків.

Загальні положення та визначення. Мета та завдання розслідування нещасних випадків. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків. Обставини, за яких проводиться розслідування. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Розслідування нещасних випадків. Спеціальне розслідування нещасних випадків. Розслідування професійних захворювань. Організація розслідування, склад комісій з розслідування, основні документи. Розслідування та облік аварій. Розслідування інцидентів та невідповідностей. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру. Дослідження та профілактика виробничого травматизму. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Методи дослідження виробничого травматизму. Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.

Тема 1.5. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці.

Органи державного нагляду за охороною праці. Основні принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Державна служба України з питань праці. Права і відповідальність посадових осіб Державної служби України з питань праці. Перелік питань для здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.

Проведення державного нагляду за охороною праці. Види та основні параметри проведення наглядових заходів.

Тема 1.6. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві.

Завдання страхування від нещасного випадку. Принципи та види страхування. Суб'єкти та об'єкти страхування. Види страхування. Страховий ризик і страховий випадок. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів. Страхові тарифи. Страхові виплати. Обов'язки та права суб'єктів страхування від нещасних випадків. Права та обов'язки застрахованої особи. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.

Модуль 2. Спеціальні розділи охорони праці в галузі.

Тема 2.1. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності (техногенно-екологічної безпеки).

Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. Загальні вимоги безпеки в галузі. Вимоги безпеки під час експлуатації основного технологічного обладнання, при підготовці сировини та при виробництві продукції. Вимоги безпеки до розміщення обладнання та утримання робочих місць. Забезпечення безпеки контрольно-вимірювальних

приладів, автоматизованих систем управління, сигналізації та зв'язку. Вимоги до санітарного контролю за станом повітря робочої зони. Вимоги до засобів індивідуального захисту. Особливості заходів електробезпеки на підприємствах галузі. Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень. Утримання території підприємств галузі. Особливості охорони праці при ремонтних роботах, під час вантажно-розвантажувальних робіт. Вимоги безпеки праці під час експлуатації систем опалення, вентиляції і кондиціонування повітря. Вимоги до працівників певних категорій і порядок допуску їх до роботи. Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі. Шкідливі хімічні речовини, біологічні чинники, виробничий пил. Вібрація, шум, інфразвук, ультразвук. Виробничі випромінювання. Мікроклімат робочої зони. Важкість праці: динамічні, статичні навантаження. Напруженість праці: увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість, монотонність праці.

Тема 2.2. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах.

Класи виробничих та складських приміщень по вибуховій та пожежній небезпеці. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.

Протипожежні перешкоди. Забезпечення безпечної евакуації персоналу. Пожежна безпека технологічного устаткування, електрообладнання, систем опалення, вентиляції. Державний пожежний нагляд. Пожежна профілактика при проектуванні й експлуатації промислових об'єктів, будинків, споруд, технологічного обладнання. Пожежна сигналізація і зв'язок. Засоби гасіння пожеж. Протипожежне водопостачання. Первинні засоби пожежегасіння. Автоматичні засоби пожежегасіння на об'єктах галузі.

Тема 2.3. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях.

Вимоги безпеки до лабораторних приміщень та обладнання для наукових досліджень. Організація наукових досліджень та основні наукові проблеми в галузі охорони праці. Наукова база охорони праці. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці, галузеві науково-дослідні інститути з питань охорони праці, відділи та лабораторії з питань охорони праці галузевих науково-дослідних інститутів. Кафедри охорони праці та інші підрозділи вищих навчальних закладів. Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Загальнодержавна (національна), галузеві, регіональні програми. Аналіз професійного та виробничого ризиків. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та професійної захворюваності. Мета і методи аналізу. Використання статистичної звітності й актів розслідування нещасних випадків і професійних захворювань в аналітичній роботі. Показники частоти та тяжкості травматизму. Автоматизовані системи управління охороною праці, обліку, аналізу та дослідження травматизму.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модуль на контрольна робота	
2-й семестр						
Модуль 1. Охорона праці в галузі: нормотворчий та управлінський аспект.						
Тема 1.1. Міжнародні норми в галузі охорони праці.	8	2			6	
Тема 1.2. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі (техногенно-екологічної безпеки).	8		2		6	
Тема 1.3. Система управління охороною праці в організації.	10	2	2		6	
Тема 1.4. Травматизм та професійні захворювання в галузі. Розслідування нещасних випадків.	14	2	2		10	
Тема 1.5. Державний нагляд і громадський контроль за станом охорони праці.	10	2	2		6	
Тема 1.6. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві.	10		2		6	2
Разом за модулем 1	60	8	10		40	2
Модуль 2. Спеціальні розділи охорони праці в галузі						
Тема 2.1. Спеціальні розділи охорони праці в галузі професійної діяльності (техногенно-екологічної безпеки).	40	4	8		28	
Тема 2.2. Основні заходи пожежної профілактики на галузевих об'єктах.	10	2	2		6	
Тема 2.3. Актуальні проблеми охорони праці в наукових дослідженнях.	10	2			6	2
Разом за модулем 2	60	8	10		40	2
Разом	120	16	20		80	4

Теми семінарських занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці.	2
2	Положення про СУОП. Забезпечення функціональної ефективності СУОП.	2
3	Запобігання захворювань на виробництві та покращення здоров'я працівників.	2
4	Система державного управління охороною праці в Україні.	2
	Разом	8

Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві.	2
2	Професійний та виробничий ризики. Захист працівників.	2
3	Дослідження мікрокліматичних умов робочої зони.	2
4	Методи розрахунку систем штучної вентиляції.	2
5	Дослідження освітленості виробничих приміщень.	2
6	Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі. Планування території промислових підприємств.	2
7	Пожежна профілактика об'єктів. Первинні та автоматичні засоби пожежогасіння.	2
8	Проблеми охорони праці в наукових дослідженнях.	2
	Разом	16

Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом).

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти міститься в:

Охорона праці в галузі: методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів з дисципліни. Для слухачів спеціальностей 101 «Екологія» (спеціалізація «Екологічна безпека») та 183 «Технології захисту навколишнього

середовища» (спеціалізація «Техногенно-екологічна безпека») / Укладач: О.П. Шароватова. Х.: НУЦЗУ, 2017. 84 с.

Форми та методи навчання і викладання:

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах**: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

У навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання**:

- *методи навчання за джерелами набуття знань*: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження);

- *практичні методи навчання* (практична робота, виїзні заняття);

- *методи навчання за характером логіки пізнання*: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традиційний;

- *методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається*: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

- *інноваційні методи навчання*: робота з навчально-методичною літературою та відео; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

- *самостійна робота*.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти:

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: усне опитування, розрахункові роботи, презентації результатів виконаних здобувачами завдань, виконання модульних контрольних робіт та екзамен.

Критерії оцінювання:

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль засвоєння вивченого матеріалу здійснюється на кожному лекційному, практичному/семінарському занятті шляхом проведення опитування. Він призначений для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти та вдосконалення методики проведення занять.

Поточний контроль може проводитися наступними способами:

– усне опитування – застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу попереднього заняття;

– письмовий експрес-контроль – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять, або

після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу модуля;

– тестовий контроль – як правило, проводиться після завершення вивчення здобувачами вищої освіти матеріалу певного модулю;

– комбінована форма контролю – поєднання під час проведення навчальних занять усного опитування та експрес-контролю, або експрес-контролю з тестовим контролем з метою максимального охоплення кількості залучених до контролю здобувачів вищої освіти і більш якісної перевірки рівня засвоєння ними знань.

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання здобувачем вищої освіти модульного контрольованого завдання (контрольної роботи тощо) та є обов'язковим.

Підсумковий контроль з дисципліни «Охорона праці в галузі» проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	4	1	4
	Семінари	4	3	12
	Практичні заняття	1	5	5
	(ПЗ) Модульна КР*	1	15	15
	Разом за модуль № 1			36
Модуль № 2	Лекції	4	1	4
	Семінари	-	3	-
	Практичні заняття	5	5	25
	(ПЗ) Модульна КР*	1	15	15
	Разом за модуль № 2			44
Разом за поточний контроль				80
II. Індивідуальні завдання (науково-дослідні) додаткові необов'язкові завдання				<i>до 10</i>
III. Підсумковий контроль - екзамен				20
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

* модульна КР виконується під час останнього у межах модулю практичного заняття.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

- *поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи;*

- *оцінка (бали) за самостійну роботу;*

- *оцінка (бали) за участь у наукових конференціях, олімпіадах, виконання досліджень, підготовку наукових публікацій тощо.*

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів у межах лекційного заняття (оцінюється від 0 до 1 балу):

1 бал – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі, аргументовано висловлює свої думки та наводить приклади;

0,5 бали – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці, може окреслити деякі її аспекти та навести приклади;

0 балів – здобувач не орієнтується в обговорюваній тематиці, не знаходить відповіді на проблемні питання (за змістом лекції), у висловлюваннях щодо окремих положень припускається суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється від 0 до 5 балів):

5 балів – завдання виконане у повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію, використані професійні терміни, відсутні граматичні і стилістичні помилки;

4 бали - завдання виконане у повному обсязі, відповідь вірна, але наведена аргументація фахово непереконлива, використані деякі професійні терміни, допущені (не)значні граматичні і стилістичні помилки;

3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді непереконливе, недостатньо використано професійну термінологію, допущені (не)значні граматичні або стилістичні помилки;

2 бали – завдання виконане частково, обґрунтування відповіді недостатнє, професійна термінологія відсутня, наявні граматичні або стилістичні помилки;

1 бал – завдання виконане частково, з наявністю (грубих) помилок, обґрунтування відповіді та професійна термінологія відсутні, наявні значні граматичні та стилістичні помилки;

Викладачем оцінюється повнота розкриття завдання, цілісність, логічна послідовність, аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки, обґрунтовувати відповідь та використовувати професійну термінологію, акуратність оформлення роботи, самостійність виконання.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 3 балів):

3 бали – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2 бали – здобувач частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

1 бал – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Контрольна робота є складовою поточного контролю і виконується у вигляді аудиторної письмової (модульної) роботи під час останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи включає теоретичні питання і практичні завдання.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти при виконанні модульних контрольних робіт (оцінюється від 0 до 15 балів):

14-15 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, дотримано всі вимоги до виконання;

11-13 балів – вірні відповіді дані на всі запропоновані питання, але вони недостатньо обґрунтовані, або у відповідях наявні незначні помилки;

8-10 балів – вірні відповіді дані на більшу половину запропонованих питань, частина з них недостатньо обґрунтовані, або у відповідях наявні значні помилки;

4-7 балів – вірні відповіді дано на 50% запропонованих питань, серед яких наявні помилки;

1-3 бали - вірні відповіді дано менше, ніж на 30% запропонованих питань, наявні значні помилки;

0 балів – відповіді переважно відсутні або робота містить грубі помилки у більшості запропонованих питань.

Викладачем оцінюється повнота розкриття теоретичних контрольних питань та правильність виконання практичних завдань, логічна послідовність викладеного матеріалу, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення (модульної) роботи, самостійність її виконання.

Індивідуальні завдання.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачає створення умов для повної реалізації ними творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувач вищої освіти може обрати одну з актуальних в умовах сьогодення тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі реферату, презентації, добірки відеоматеріалів, створення відео- або фоторяду.

Методичні вказівки з організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти під час вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі» містяться в електронній бібліотеці НУЦЗ України (Охорона праці в галузі: методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів з дисципліни. Для слухачів спеціальностей 101 «Екологія» (спеціалізація «Екологічна безпека») та 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (спеціалізація «Техногенно-

екологічна безпека») / Укладач: О.П. Шароватова. Х.: НУЦЗУ, 2017. 84 с.).

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти (оцінюється від 0 до 10 балів):

9-10 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з гостро актуальних в умовах сьогодення тем та самостійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або відео-/фоторяду. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації та сучасними програмними продуктами.

6-8 балів - здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та самостійно виконав поглиблене теоретичне дослідження. Логічно і послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок. Робота оформлена у формі презентації або реферату. Продемонстровані вміння працювати з актуальними джерелами інформації.

3-5 балів – здобувач вищої освіти обрав одну з актуальних тем та виконав теоретичний огляд. Послідовно розкрив складові позиції, виявив вміння узагальнювати і викладати матеріал. При цьому теоретичні положення використані грамотно, але вони недостатньо обґрунтовані або містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі презентації або реферату.

1-2 бали – здобувач вищої освіти обрав одну з тем курсу та послідовно розкрив її складові позиції, виявивши вміння узагальнювати матеріал. При цьому викладено тільки основний матеріал, не конкретизовано і не достатньо чітко сформульовано окремі положення. Теоретичні положення наведені грамотно, але недостатньо обґрунтовані і містять несуттєві помилки. Робота оформлена у формі реферату і має компілятивний характер.

0 балів - здобувач вищої освіти поглиблене теоретичне дослідження у межах індивідуальної самостійної роботи не виконував.

Викладачем оцінюється розуміння здобувачем вищої освіти понятійного апарату, самостійність, логічність та послідовність мислення, переконаність у своїх судженнях, уміння виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, окреслювати перспективу розвитку ідеї або проблеми, здатність використовувати джерела інформації, створювати унікальність та оформлювати запозичення текстової частини (відсутність плагіату), уміння публічно чи письмово представити підготовлений матеріал.

Крім цього, здобувач може взяти участь у *заходах неформальної освіти*, що за тематикою відповідають змісту Програми навчальної дисципліни, і, отримавши документальне підтвердження (сертифікат, диплом тощо) вивчення відповідної складової, у межах політики НУЦЗ України щодо реалізації навчального процесу отримати додаткові бали.

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль успішності у формі екзамену проводиться на

завершальному етапі з метою оцінки результатів навчання здобувачів вищої освіти, оцінки їх знань і навиків за обсягом, якістю, глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності відповідно до моделі фахівця.

Екзамен складається усно. На підготовку до відповідей на запитання екзаменаційних білетів відводиться не більше однієї академічної години. Екзаменаційний білет містить три теоретичних питання та одне практичне завдання. Рівномірне розподілення матеріалу у білетах, різноманітність запитань, повнота охоплення прочитаного курсу, відповідний підбір завдань - значною мірою сприяють об'єктивності оцінки.

Додаткові запитання ставляться за тим матеріалом, який висвітлює або побічно торкається у своїй відповіді здобувач вищої освіти. Для уточнення оцінки знань не виключається можливість додаткових запитань за іншими розділами курсу.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти під час екзамену (оцінюється від 0 до 20 балів):

18-20 балів – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, повністю, логічно і послідовно розкрив питання білету, виявив вміння застосовувати існуючі методики, наводити приклади, самостійно аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал не допускаючи помилок. При відповіді продемонстровані вміння самостійно працювати з додатковою літературою.

15-17 балів – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, однак при наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, наявні несуттєві неточності та незначні помилки, які не впливають на загальну правильність відповіді.

11-14 балів – здобувач вищої освіти засвоїв тільки основний матеріал, не знає окремих положень, допускає неточності у відповіді, не вміє достатньо чітко сформулювати окремі положення, порушує послідовність у викладанні матеріалу, має певні труднощі у пов'язанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням.

6-10 балів – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, зміст визначених питань розкриває недостатньо, допускаючи при цьому суттєві неточності. Відповідь задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.

1-5 балів – здобувач вищої освіти не засвоїв значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки, не вміє логічно і послідовно викласти основні положення і має значні труднощі у пов'язанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням.

0 балів – здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Для складання екзамену необхідне значне доопрацювання.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Соціальне партнерство (соціальний діалог) як принцип законодавчого та нормативно-правового забезпечення охорони праці.
2. Охорона праці як невід'ємна складова соціальної відповідальності (вимоги до забезпечення).
3. Стандарт SA 8000 «Соціальна відповідальність».
4. Міжнародний стандарт ISO 26000 «Настанова по соціальній відповідальності».
5. Законодавча основа Євросоюзу з питань охорони праці (Директиви з охорони праці).
6. Охорона праці - частина соціальної політики Євросоюзу.
7. Рамкова директива 89/391/ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників».
8. Трудові норми, Конвенції та Рекомендації Міжнародної організації праці.
9. Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці (Організація об'єднаних націй, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародна агенція з атомної енергії, Міжнародна організація праці, Європейський Союз).
10. Законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці в галузі.
11. Програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища (загальнодержавна (національна), галузеві, регіональні).
12. Основні вимоги до побудови і функціонування системи управління охороною праці (СУОП).
13. Положення про СУОП, структура та зміст його розділів.
14. Елементи системи управління охороною праці, міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007.
15. Політика в галузі охорони праці.
16. Функціональні обов'язки з охорони праці керівників, посадових осіб і фахівців підприємства галузі.
17. Пріоритет функцій забезпечення безпеки у діяльності працівників.
18. Ефективність функціональної структури СУОП.
19. Планування заходів з охорони праці.
20. Виявлення, оцінка та зменшення ризиків небезпечних подій.
21. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій і аварій (мета, основні параметри планів, аналітична та оперативна частини).
22. Інтегровані системи менеджменту в галузі охорони праці: функціональні та організаційні особливості.
23. Галузеві системи управління охороною праці (мета, принципи функціонування, організаційна та функціональна структури СУОПГ).
24. Регіональні системи управління охороною праці: мета, принципи та основні функції.
25. Служби охорони праці місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.
26. Травматизм та професійні захворювання в галузі.
27. Розслідування нещасних випадків: загальні положення та визначення.

28. Обов'язки роботодавця щодо розслідування нещасних випадків.
29. Обставини, за яких проводиться розслідування нещасних випадків.
30. Встановлення зв'язку нещасного випадку з виробництвом.
31. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруєнь на виробництві.
32. Спеціальне розслідування нещасних випадків.
33. Розслідування професійних захворювань.
34. Організація розслідування, склад комісій з розслідування, основні документи.
35. Розслідування та облік аварій.
36. Розслідування інцидентів та невідповідностей.
37. Особливості розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру.
38. Дослідження та профілактика виробничого травматизму.
39. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин.
40. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань (в галузі). Розподіл травм за ступенем тяжкості.
41. Основні технічні та організаційні заходи щодо профілактики травматизму та професійної захворюваності в галузі.
42. Державний нагляд за охороною праці (види та основні параметри проведення наглядових заходів).
43. Основні принципи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.
44. Органи державного нагляду за охороною праці.
45. Державна служба України з питань праці: права і відповідальність посадових осіб.
46. Перелік питань щодо здійснення планових заходів державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці.
47. Соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві.
48. Завдання, принципи та види страхування від нещасного випадку на виробництві.
49. Суб'єкти та об'єкти страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві.
50. Страховий ризик і страховий випадок.
51. Фінансування страхових виплат, соціальних послуг та профілактичних заходів.
52. Страхові тарифи та страхові виплати.
53. Права та обов'язки застрахованої особи.
54. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.
55. Аналіз умов праці у галузі за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу.
56. Загальні вимоги безпеки в галузі.
57. Вимоги безпеки до розміщення обладнання та утримання робочих місць.

58. Вимоги до санітарного контролю за станом повітря робочої зони.
59. Вимоги до засобів індивідуального захисту.
60. Особливості заходів електробезпеки на підприємствах галузі.
61. Вимоги безпеки до виробничих і допоміжних приміщень.
62. Утримання території підприємств галузі.
63. Особливості охорони праці при ремонтних роботах, під час вантажно-розвантажувальних робіт.
64. Вимоги безпеки праці під час експлуатації систем опалення, вентиляції і кондиціонування повітря.
65. Вимоги до працівників певних категорій і порядок допуску їх до роботи.
66. Санітарно-гігієнічні вимоги до умов праці в галузі.
67. Шкідливі хімічні речовини, біологічні чинники, виробничий пил.
68. Вібрація, шум, інфразвук, ультразвук.
69. Виробничі випромінювання.
70. Мікроклімат робочої зони.
71. Важкість праці: динамічні, статичні навантаження.
72. Напруженість праці: увага, напруженість аналізаторних функцій, емоційна та інтелектуальна напруженість, монотонність праці.
73. Класи виробничих та складських приміщень по вибуховій та пожежній небезпеці.
74. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів.
75. Протипожежні перешкоди.
76. Забезпечення безпечної евакуації персоналу.
77. Пожежна безпека технологічного устаткування, електрообладнання, систем опалення, вентиляції.
78. Державний пожежний нагляд.
79. Пожежна сигналізація і зв'язок.
80. Засоби гасіння пожеж.
81. Протипожежне водопостачання.
82. Первинні засоби пожегасіння.
83. Автоматичні засоби пожегасіння на об'єктах галузі.
84. Організація наукових досліджень та основні наукові проблеми в галузі охорони праці.
85. Наукова база охорони праці (Національний НДІ промислової безпеки та охорони праці, галузеві науково-дослідні інститути з питань охорони праці, відділи та лабораторії з питань охорони праці галузевих НДІ, кафедри охорони праці та інші підрозділи закладів вищої освіти).
86. Вимоги безпеки до лабораторних приміщень та обладнання для наукових досліджень.
87. Аналіз професійного та виробничого ризиків.
88. Аналіз, прогнозування, профілактика травматизму та професійної захворюваності (мета і методи аналізу: використання статистичної звітності й актів розслідування нещасних випадків і професійних захворювань в аналітичній роботі, показники частоти та тяжкості травматизму).

89. Автоматизовані системи управління охороною праці, обліку, аналізу та дослідження травматизму.

90. Облік і аналіз показників охорони праці.

Варіанти практичних завдань для підготовки до екзамену:

Завдання 1:

За результатами оцінки показників, що характеризують мікрокліматичні умови, оберіть виробниче приміщення, умови праці в якому найбільш комфортні, та запропонуйте заходи щодо забезпечення в охарактеризованих приміщеннях оптимальних умов праці.

№	Показник мікроклімату	Приміщення № 1	Приміщення № 2	Приміщення № 3	Припустимі значення показників
1.	Температура повітря, 0С	17	27	22	21–25
2.	Відносна вологість, %	65	75	85	75
3.	Швидкість руху повітря, м/с	0,15	0,12	0,14	0,1
4.	Освітлення, лк	320	230	130	150–300
	Кі				

Завдання 2:

Визначте, чи безпечно перебувати у виробничому приміщенні, якщо у повітрі робочої зони наявні хімічні речовини А, В, С, D у наведених концентраціях. Відповідь обґрунтуйте, виходячи із односпрямованої та синергічної дії речовин:

Речовина	Фактична концентрація, мг/м ³	ГДК, мг/м ³	Дія на організм людини
А	0,5	1,0	Загальнотоксична, мутагенна
В	0,2	0,8	Подразнююча, загальнотоксична
С	0,3	0,7	Канцерогенна
D	0,5	0,9	Мутагенна, канцерогенна

Завдання 3:

У приміщенні цеху виділення теплової енергії від нагрівальних приладів та наявного устаткування становить 2800 кДж/год. Розрахуйте повітрообмін, необхідний для компенсації надлишкового тепла, якщо густина припливного повітря – 1,293 кг/м³; теплоємність повітря – 1 кДж/(кг×°С), температура припливного повітря – 17°С, а температура повітря, що виходить з приміщення, - 23°С.

Політика викладання навчальної дисципліни:

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).
2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до практичних занять за рекомендованими джерелами інформації, якісне і своєчасне виконання завдань.
3. Аксиологічний пріоритет культури ведення дискусії і культури поведінки, що відповідає Кодексу академічної доброчесності НУЦЗ України.
4. Користування мобільними пристроями під час заняття дозволяється тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.
5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися у викладача навчальної дисципліни про кількість накопичених балів та вести власний облік цих балів.
6. Пропущені заняття, незалежно від причин, здобувач вищої освіти відпрацьовує за графіком консультацій викладача. Відпрацювання понад 70% пропущених занять здійснюється з дозволу деканату факультету.
7. Пропущені заняття можуть бути відпрацьовані у вигляді самостійної підготовки матеріалу теми у письмовому/друкованому вигляді з подальшим його захистом у додатково узгоджений з викладачем час.
8. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються роботи, які містять більшу частину оригінального тексту при перевірці на плагіат.
9. До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які готували доповіді, успішно виконали поточні завдання, контрольні роботи та мають не більше 15 % пропущених занять.
10. На період дії воєнного стану у країні в умовах дистанційного навчання у випадку оголошення повітряної тривоги в регіоні, де знаходяться викладач або здобувачі вищої освіти, кожен з учасників заняття може від'єднатись від zoom-сесії і перейти в укриття або інше безпечне місце. Після оголошення відбою повітряної тривоги заняття може бути продовжене у межах часу, передбаченого розкладом занять.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Атаманчук П.С. Охорона праці в галузі: Навчальний посібник / П.С. Атаманчук, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук та ін. К.: ЦУЛ, 2017. 322 с.
2. Заїченко В.І. Курс лекцій з дисципліни «Охорона праці в галузі» / Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 160 с.
3. Коновалова О.В. Охорона праці в галузі: Практикум. К.: ЦУЛ, 2015. 98 с.
4. Охорона праці в галузі: Конспект лекцій / Укладач: О.І. Полукаров. НТУ України «Київський політехнічний інститут», 2014. 96 с.
5. Охорона праці в галузі: Навчальний посібник/Т.Ю. Кепич, І.Ю. Семенова, М.В. Лавренюк. Київ, КНУ імені Тараса Шевченка, 2013. 257 с.

6. Охорона праці в галузі: методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів з дисципліни. Для слухачів спеціальностей 101 «Екологія» (спеціалізація «Екологічна безпека») та 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (спеціалізація «Техногенно-екологічна безпека») / Укладач: О.П. Шароватова. Х.: НУЦЗУ, 2017. 84 с.

7. Освітньо-професійна програма «Техногенно-екологічна безпека» для підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти галузі знань 18 «Виробництво та технології» спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (2023 рік). URL: https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/osvitnya_diyalnosti/osvitni_programi/2023/183_TEB_mag23.pdf.

8. Малько О.Д., Резніченко Г.М. Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань. Курс лекцій. Харків, НУЦЗУ, 2020. 95 с.

9. Резніченко Г.М. Охорона праці в хімічному виробництві. Курс лекцій. Харків, НУЦЗУ, 2016. 67 с.

10. Московка А.О., Шароватова О.П. Стрес на робочому місці – одне з найскладніших питань сфери охорони праці. *Проблеми техногенно-екологічної безпеки: освіта, наука, практика*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків: НУЦЗУ, 2016. 283 с. С. 265-267.

11. Ачкасова М.А., Шароватова О.П. Пріоритетні напрями діяльності у профілактиці виробничого травматизму. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗ України, 2018. С. 312.

12. Смоленська І.В., Шароватова О.П. Виробничий травматизм - проблема сучасності. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗ України, 2019. С. 403.

13. Терещенко К.О., Шароватова О.П. Ієрархія заходів щодо зниження рівня ризиків професійної діяльності. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Харків, 15-16 квітня 2020 р.). Харків: НУЦЗУ, 2020. С. 285.

14. Московка А.О., Шароватова О.П. Психосоціальні фактори небезпеки трудової діяльності у світлі особливостей сучасного суспільства ризику. *Проблеми та перспективи розвитку охорони праці*: Зб. наук. праць X Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. Львів: ЛДУ БЖД, 2020. С. 156-158.

15. Руденко Ю.В., Шароватова О.П. Гендерні аспекти безпеки трудової діяльності. *Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2021. С. 331.

16. Шароватова О.П., Морозов А.І. Культура безпеки праці як вимога сучасного суспільства ризику. «Охорона праці: Освіта і практика», «Проблеми та перспективи розвитку охорони праці»: Зб. наук. праць Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків та

XI Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. Львів: ЛДУ БЖД, 2021. С. 83-85.

17. Древаль Ю.Д., Шароватова О.П., Жигло А.А., Бригада О.В. Основні проблеми та напрями сучасних досліджень у сфері професійної діяльності (на прикладі охорони праці). *Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник*. Том 1 № 168 (2022): Серія: Технічні науки та архітектура. С. 95-99. DOI 10.33042/2522-1809-2022-1-168-95-99

18. Шароватова О.П., Резніченко Г.М. Особливості викладання освітнього компонента «Охорона праці в галузі» для здобувачів вищої освіти НУЦЗ України. *Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти: Матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: (26 жовтня 2022 р.) / за заг. ред. О.В. Маслової, І.П. Гончарової. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 150 с.*

19. Яворська О.О., Архірей М.М., Шароватова О.П., Боровицький О.М. Ергономіка керування професійними ризиками. *Комунальне господарство міст: Науково-технічний збірник*. Том 6. № 173. (2022): Серія: Технічні науки та архітектура. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2022. С. 170-177. DOI 10.33042/2522-1809-2022-6-173-170-177

20. Шароватова О.П., Чеберячко С.І. Професійний стрес та професійне вигорання як фактори оцінки ризиків трудової діяльності. *Problems of Emergency Situations: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2023. С. 434-435.

Інформаційні ресурси

1. Освітньо-професійна програма «Техногенно-екологічна безпека» за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в галузі знань 18 «Виробництво та технології», за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища» (2022 рік). https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/osvitnya_diyalnosti/osvitni_programi/2022/183_teb_mag.pdf.

2. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://www.dsns.gov.ua>.

3. Державна служба України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua>.

4. Міжнародна організація праці (Україна). URL: <http://www.ilo.org.ua>.

5. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <http://www.moz.gov.ua>.

6. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці. URL: <http://www.ndiop.kiev.ua>.

7. Харківський науково-дослідний інститут гігієни праці та професійних захворювань (Офіційний сайт Харківського національного медичного університету). URL: <https://knmu.edu.ua/navchalno-naukovi-medychni-kompleksy-ta-czentry/ndi-gigiyeny-praczi-ta-profesijnyh-zahvoryuvan/>.

8. www.zakon.rada.gov.ua.

Нормативно-правові акти

1. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (24.02.1994 р.).

2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (23.09.1999 р.).
3. Закон України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» (14.01.1998 р.).
4. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» (18.01.2001 р.).
5. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 року.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.
7. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2013 р.
8. Указ Президента України «Про День охорони праці» від 18 серпня 2006 року № 685/2006.
9. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Норм безплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам загальних професій різних галузей промисловості» від 16 квітня 2009 р. № 62.
10. Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження Правил вибору та застосування засобів індивідуального захисту органів дихання» від 28 грудня 2007 р. № 331.
11. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про службу охорони праці» від 15.11.2004 р. № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04#Text>.
12. Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці «Про затвердження Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою» від 26 січня 2005 р. № 15.
13. Наказ Держнаглядохоронпраці України «Про затвердження переліку робіт, де є потреба у професійному доборі» від 23 вересня 1994 р. № 263/121.
14. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» від 08 квітня 2014 р. № 248.
15. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій» від 21 травня 2007 р. № 246.
16. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18 грудня 2002 р. № 476 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил при роботі з джерелами електромагнітних полів» (ДСНіП 3.3.6.096-2002).
17. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Комітету по нагляду за охороною праці № 4 від 09 січня 1998 р. «Про затвердження правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів».
18. Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України «Про затвердження загальних вимог стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників» від 25 січня 2012 р. № 67.
19. Наказ Міністерство соціальної політики України «Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками

засобів індивідуального захисту на робочому місці» від 29 листопада 2018 р. № 1804.

20. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні» від 30 грудня 2014 р. № 1417.

21. Постанова Головного державного санітарного лікаря України «Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)»» від 01 грудня 1997 р. № 62.

22. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» від 17.04.2019 р. № 337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>.

23. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня» від 21 лютого 2001 р. № 163.

24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку професійних захворювань» від 8 листопада 2000 р. № 1662.

25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці» від 17 листопада 1997 р. № 1290.

26. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах» від 24 червня 2016 р. № 461.

27. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту засобів індивідуального захисту» від 21 серпня 2019 р. № 771.

28. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 01 серпня 1992 р. № 442.

29. Постанова Міністерства праці України «Методичні рекомендації для проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 01 вересня 1992 р. № 41.

30. ГОСТ 12.0.003-74. Небезпечні та шкідливі виробничі фактори. Класифікація.

31. ГОСТ 12.1.005-88. Система стандартів безпеки праці. Загальні санітарно-гігієнічні вимоги до повітря робочої зони.

32. ДБН Б.2.2-12:2019. Планування і забудова територій.

33. ДБН В.2.2-28:2010. Будинки і споруди. Будинки адміністративного та побутового призначення.

34. ДБН В.2.5-28:2018. Природне і штучне освітлення.

35. ДНАОП 1.1.10-1.01-97. Правила безпечної експлуатації електроустановок. Наказ Держнаглядохоронпраці України від 06.10.1997 р. № 257.

36. ДСН 3.3.6.037-99. Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку.

37. ДСН 3.3.6-039-99. Державні санітарні норми виробничої загальної та локальної вібрації.

38. ДСН 3.3.6.042-99. Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень.

39. ДСТУ 2293:2014. Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.

40. ДСТУ 2300-93. Вібрація. Терміни та визначення

41. ДСТУ 2325-93. Шум. Терміни та визначення.

42. ДСТУ 3038-98. Гігієна. Терміни та визначення основних понять.

43. ДСТУ 7238:2011. Система стандартів безпеки праці. Засоби колективного захисту працюючих. Загальні вимоги та класифікація.

44. ДСТУ 7239:2011. Система стандартів безпеки праці. Засоби індивідуального захисту. Загальні вимоги та класифікація.

45. ДСТУ ISO 6309:2007. Протипожежний захист. Знаки безпеки. Форма та колір (ISO 6309:1987, IDT).

46. ДСТУ ISO 7010:2009. Графічні символи. Кольори та знаки безпеки. Знаки безпеки, використовувані на робочих місцях і місцях громадської призначеності (ISO 7010:2003, IDT).

47. ДСТУ Б А.3.2-13:2011. Будівництво. Електробезпечність. Загальні вимоги (ГОСТ 12.1.013-78, MOD).

48. СНиП 2.04.05-91*У. Опалення, вентиляція і кондиціонування.

49. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Системи менеджменту професійної безпеки та здоров'я - Вимоги (OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements). URL: <https://iso-management.com/wp-content/uploads/2013/12/OHSAS-18001-2007-.pdf>.

50. ДСТУ OHSAS 18002:2015 Системи управління гігієною і безпекою праці. Основні принципи виконання вимог OHSAS 18001:2007 (OHSAS 18002:2008, IDT). URL: http://online.budstandart.com/ru/catalog/doc-page.html?id_doc=64325.

51. Міжнародний стандарт SA8000:2001 (2007) «Соціальна відповідальність» (SAI (Social Accountability International) SA 8000:2001). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015697-07#Text>.

52. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЄЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки і гігієни праці працівників на виробництві» (12.06.1989 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text.

53. Конвенція МОП № 155. Конвенція про безпеку та гігієну праці та виробниче середовище (1981 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text.

54. Конвенція МОП № 161. Конвенція про служби гігієни праці (1985 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_042#Text.

55. Конвенція МОП № 187. Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці (2006 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_515#Text.

56. Конвенція МОП № 190. Конвенція про викорінення насильства та домагань у світі праці (2019 рік). URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/gender/documents/publication/wcms_750459.pdf.

57. Рекомендація МОП № 164. Рекомендація щодо безпеки та гігієни праці та виробничого середовища (1981 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_075#Text.

58. Рекомендація МОП № 171. Рекомендація щодо служб гігієни праці (1985 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_072#Text.

59. Рекомендація МОП № 197. Рекомендація про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці (2006 рік). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_517#Text.

60. Закон України від 08.09.2005 р. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

61. Цілі сталого розвитку 2016-2030. Представництво ООН в Україні. URL: <http://un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.

Розробник:

доцент кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки

Олена ШАРОВАТОВА